

BROEDPLAATS DE HAZEWIND

BROEDPLAATS DE HAZEWIND

Jos Agasi, mede namens makers in de broedplaats
april 2025

Samenvatting

In het pand Oude Vest / Hazewindsteeg / Caeciliastraat, hierna broedplaats De Hazewind genoemd, werken momenteel meer dan 30 makers. Met kunst en (educatieve) programmering leveren zij in Leiden een waardevolle meerwaarde aan de samenleving en de stedelijke economie.

Door sluiting van meerdere (tijdelijke) broedplaatsen in Leiden, is de behoefte aan betaalbare ruimte voor nieuwe en gevestigde makers gegroeid. Die urgentie wordt ook onderschreven door de gemeente en de wethouder Cultuur, in de uitvoering worden echter geen oplossingen geboden.

Broedplaats De Hazewind biedt goede kansen het tekort op te lossen, maar de huidige condities – antikraak, onzekerheid, beperkte zeggenschap – staan verdere ontwikkeling in de weg. Deze update biedt inzicht in recente ontwikkelingen.

In de extra update vanaf pagina 9 wordt duidelijker hoe acuut het tekort aan ateliers is. Dertig procent van het aantal ateliers verdwijnt als er geen spoedige oplossing wordt gevonden.

Inhoud

Inleiding	3
Ontwikkelingen in de stad	3
Broedplaats De Hazewind: huidige situatie	3
Ruim 30 makers maken voor de stad	4
Educatie: kansen	5
Publieksfunctie	5
Samenwerking Leidse Schouwburg	5
Samenwerking Museum De Lakenhal	5
Verankering in de buurt – Cultuurkwartier	6
Sloop historisch pand met bijzondere Kapelzaal	6
Broedplaatsen	7
Betaalbaarheid	7
Economische waarde van kunst en cultuur in Leiden	7
Conclusie en oproep	8
Extra update – Atelierverslies van 30 procent	9
Bijlage: Plan De Hazewind – juni 2024	

BROEDPLAATS DE HAZEWIND

Inleiding

In juni 2024 werd Plan ‘De Hazewind’ geschreven en gepresenteerd aan de gemeente, gemeenteraad en het college. Het plan beoogt het pand naast de Leidse Schouwburg te ontwikkelen tot een permanente en betaalbare broedplaats voor makers en kunstenaars in Leiden. Sindsdien zijn er relevante ontwikkelingen geweest die aanleiding geven tot deze update. Het oorspronkelijke plan uit juni 2024 is als bijlage opgenomen.

Ontwikkelingen in de stad

In maart 2025 presenteerde de gemeente Leiden, op basis van input uit de cultuursector en de Cultuurtafel, de ‘[Uitvoeringsagenda Cultuur 2025 en 2026](#)’. Hierin wordt het belang van permanente, betaalbare werkplekken voor makers erkend.

Wethouder Cultuur Yvonne van Delft [onderschrijft dit in de media](#) en zegt zich hard te willen maken die permanente plekken te kunnen realiseren. Ze noemt bestaande plekken zoals Haagweg 4 en Nieuwplaatz. Nieuwe permanente plekken worden niet genoemd, terwijl daar wel behoefte aan is.

De uitvoeringsagenda laat enkele actuele ontwikkelingen buiten beschouwing, terwijl deze invloed hebben op het aanbod van makersplekken:

- De Makerscentrale op de Langegracht sluit 1 oktober haar deuren. Makers moeten uitwijken.
- Het Makershuis in het Energiepark, gezien als een soort opvolger van de

Makerscentrale, lijkt zich te richten op ambacht en commerciële bedrijven, wat leidt tot onbetaalbaarheid voor veel kunstenaars.

- De Kaasmarktschool, decennialang een goed betaalbare broedplaats, is gesloten voor verbouwing. Er komen plekken terug, maar het is onzeker of betaalbaarheid na heropening behouden blijft.
- Het productiehuis van Theater Ins Blau dat zij in de brandweerkazerne in de Merenwijk kon opzetten, moest al na 16 maanden weer de deuren sluiten.
- Mogelijk gebruik van het Volkshuis kent al jaren onduidelijkheid. Plannen van makers voor samenwerking worden bemoeilijkt door gevraagde hoge huren en marktgericht beleid.
- De Academie van Leiden, die een mooie maakplek had in Leiden-Zuid-west, moest hun activiteiten daar stoppen vanwege sloop.

Het aantal betaalbare plekken voor makers neemt af. Makers zijn genoodzaakt te verhuizen, maken kosten en verliezen netwerken. Tijdelijke oplossingen verdwijnen, terwijl de behoefte aan permanente werkplekken toeneemt.

Broedplaats De Hazewind: huidige situatie

Vanaf 2020 zitten er makers in de broedplaats. De constructie is die van antikraak met een leegstandsbeheerder. Die int huur van de makers en de gemeente betaalt ze om het beheer te doen. De prijzen van de leegstandsbeheerders stijgen, de condities voor makers zijn niet goed.

De gemeente blijft met dergelijke partijen samenwerken, terwijl gebruikers geen huurrechten hebben en werken in onzekerheid. De makers investeren

BROEDPLAATS DE HAZEWIND

logischerwijs ook niet veel in het pand, zelfs al voorzien ze mogelijkheden om hier iets moois van te maken. De leegstandsbeheerder zorgt enkel voor het meest noodzakelijke onderhoud en denkt niet na over de toekomst. De gemeente als eigenaar doet ook heel weinig aan het achterstallig onderhoud van het pand.

In juni 2024 werd geïnventariseerd dat 11 ruimtes in gebruik waren en 12 goede ruimtes beschikbaar waren. Sindsdien hebben makers die elders hun plek verloren, zoals uit de Kaasmarktschool, hier onderdak gevonden. Er zijn nog steeds waardevolle atelierruimtes beschikbaar, die om onduidelijke redenen niet ingevuld worden door de leegstandsbeheerder en gemeente.

Ruim 30 makers maken voor de stad

Momenteel werken er ruim 30 makers in de broedplaats. Ze werken samen in hun ateliers, delen ruimtes, en vinden elkaar ook door het pand heen. Nieuwe makers vinden werk bij ervaren collega's, werken mee aan kunst- en cultuurprojecten in Leiden. Jonge foto- en videografen vinden via de kruisbestuiving projecten in musea, galeries en bij festivals of worden stads-fotograaf. Decorbouwers versterken elkaar in Leidse projecten.

Makers in de broedplaats zijn actief in de Leidse kunst- en cultuursector en versterken het Leidse makersklimaat. Ze zijn maatschappelijk betrokken, maken films en documentaires, geëngageerde kunst, theater, festivals, exposities en symposia, schrijven boeken, verzorgen kunsttherapie, geven taallessen... De maatschappelijke rol van de plek is groot en groeit.

De makers werken voor, en samen met, vele partijen in de stad:

- Museum De Lakenhal
- ROEM
- LIFF
- PS Theater
- Nacht van Ontdekkingen
- TROEF
- Leidse Schouw. & Stadsgehoorz.
- Leiden & Partners
- Da Vinci College
- Leidsch Dagblad
- Leids Literair Landschap
- Gemiva-SVG groep
- Studium Generale
- bedrijven
- Universiteit Leiden
- Kunst op Recept
- Stichting Leidse Deken
- Hortus Botanicus Leiden
- EST Art Foundation
- Ministerie van de Toekomst
- Gemeente Leiden
- Sterrenwacht Leiden
- Historische Vereniging Oud Leiden
- Stichting de Binnenvest
- Theaterbron
- Singelpark
- Wibar
- onderwijsinstellingen

Als makers de ruimte krijgen zullen nog meer initiatieven en nieuwe samenwerkingen in de stad ontstaan. De creatieve en sociale invulling van het pand zorgt voor meerwaarde.

Jonge mensen en kunstenaars zijn degenen die in een stad als Leiden zorgen voor een continue stroom van nieuwe ideeën. Ze agenderen urgente onderwerpen, ze maken verhalen van de stad. Ze kneden dat wat mensen raakt tot kunst. Kunst zet aan tot denken.

Broedplaats De Hazewind

Educatie: kansen

BplusC stopt grotendeels met haar educatieve aanbod op het gebied van dans, theater, beeldende kunst en taallessen. Samen met de gemeente zegt BplusC dat ze het belangrijk vinden [dat het lesaanbod niet verloren gaat](#).

Makers in de broedplaats bieden lessen en cursussen aan: tekenen, schilderen, Kunst op Recept, taallessen... Er is ruimte voor uitbreiding.

Publieksfunctie

Makers creëren in de broedplaats hoogwaardig cultureel aanbod. De deur van het pand staat open voor publiek. Er zijn kinderen die leren tekenen en schilderen. Er zijn mensen die er tot rust komen en jongeren die via kunst met hun moeilijkheden leren omgaan. En bezoekers, zowel stadbewoners als toeristen, vinden de plek tijdens expositie. Er ontstaan gesprekken over kunst en over de rol van kunst in de samenleving.

Publiek toont interesse in de toekomst van het pand als creatieve plek, als broedplaats met meer aanbod, cursussen en expositie. Makers uit Leiden komen langs en tonen interesse in meer samenwerking in het pand, en meerdere makers zoeken heel concreet betaalbare ruimte.

Samenwerking Leidse Schouwburg

Plan De Hazewind uit 2024 is voorgelegd aan goede buur, de Leidse Schouwburg. Directeur Irene Pronk kent de ambities en zegt erover:

‘Het is mooi dat het gebouw straks weer een culturele bestemming krijgt. In aanvulling op de bestaande plannen biedt het ook kansen om het pand, samen met de huidige gebruikers, uit te laten groeien tot een plek die meerdere culturele functies kan verbinden. Meer dan een broedplaats: een culturele hub voor de hele keten – van maken tot tonen, ontmoeten en samenwerken. Dat zou goed passen binnen de ambitie voor een levendig cultuurkwartier en een vitale binnenstad. Ook het heroverwegen van de inrichting van de Kapelzaal, bijvoorbeeld richting een multifunctionele black box, zou de mogelijkheden voor samenwerking, publieksfuncties en flexibel gebruik verder kunnen versterken. Zo’n ruimte voor experiment, presentatie en ontmoeting is iets wat we in de stad in feite nog missen.’

Afgelopen tijd zijn er meerdere samenwerkingen met de Schouwburg geweest. Zo maakte het succesvolle Leids Cabaretfestival tijdens de festivalweek gebruik van ruimtes in het pand. De voorstelling BELEG over Leidens Ontzet, die volle zalen trok, werd vanuit het pand bedacht en gemaakt, inclusief de scenografie. Fields of Wonder gebruikte het pand voor Troostrijk.

Samenwerking Museum De Lakenhal

Recent was er samenwerking tussen makers in de broedplaats en Museum De Lakenhal. Tijdens Lakenhal Laat stak publiek letterlijk de Oude Vest over om de expositie DORST in de broedplaats te zien. DORST-publiek ging op hun beurt op bezoek in de Lakenhal. De organisatoren van DORST werkten vanuit de broedplaats en als co-curatoren van Lakenhal Laat programmeren zij meerdere Leidse kunstenaars in het museum.

Verankering in de buurt – Cultuurkwartier

Er ontstaan steeds meer verbindingen met buurtbewoners, die blij zijn met een goede invulling van het pand en vrolijk worden van wat er te zien en doen is. Er is goed contact met de Leidse Balletschool verderop in de straat (die ook ruimte in het pand heeft voor opslag van vele kostuums).

Vanuit het pand wordt met enige regelmaat op de blinde muren in de Caeciliastraat geprojecteerd: artistieke uitingen die de plek een positieve impuls geven. Buurtbewoners genieten ervan, wandelaars die er komen zijn er blij door verrast en staan erbij stil. Er zijn plannen om in de buurt meer van deze culturele uitingen te realiseren en zo de verbinding in de wijk verder te versterken. Het draagt ook bij aan de positieve uitstraling van het Cultuurkwartier en van de stad.

Sloop historisch pand met bijzondere Kapelzaal

De plannen van de wethouder en BplusC om in het pand de muziekschool te vestigen, roepen vragen op. Er zijn opties voor de invulling gepresenteerd, die veel duurder uitvallen dan geschat: de 7 miljoen euro voor de ontwikkeling blijkt na onderzoek nu al minimaal boven de 15 miljoen uit te komen.

Dit is mede te verklaren uit het feit dat men daarbij ingrijpend te werk moet gaan, zover zelfs dat men het historische pand op de hoek Oude Vest / Hazewindsteeg wil slopen voor een nieuw gebouw.

[Dit zal] ‘ten koste gaan van hoge historische, hoge monumentale, hoge gebruikshistorische en hoge cultuurhistorische waarden. Daar-

naast bezit het gehele complex een hoge ensemblewaarde, met een grote gaafheid en zeldzaamheid (...)’.

Dit is te lezen in de aanvraag Monumentenstatus voor het pand, door Historische Vereniging Oud Leiden gedaan, die daarin verwijst naar bouw-historisch onderzoek van Bureau MoNed van juni 2023, in opdracht van de gemeente zelf uitgevoerd. Hierin worden de hoge waarden heel duidelijk genoemd.

In het pand aan de Oude Vest zit bijvoorbeeld de bijzondere Kapelzaal, die dan ook verloren gaat. Dit, terwijl deze huidige zaal met aanpassingen direct goed te gebruiken is voor theater- en dansproducties, talentontwikkeling, educatie, repetities, kleine voorstellingen. Samenwerking met de Leidse Schouwburg is hier heel goed te realiseren. Over het behoud van de Kapelzaal wordt in het rapport nota bene specifiek gesproken:

‘Het is niet altijd de ouderdom die leidend is bij het bepalen van de cultuurhistorische waarde van gebouwd erfgoed. In dit geval worden de gaafheid en zeldzaamheid vooral bepaald door het gebruik van het complex als klooster tussen 1925 en 1972. Het aanbrengen van een eigen kapel en de bouw van het internaat zijn hierbij essentiële onderdelen. Het is daarom aan te bevelen de bijbehorende structuren en/of elementen bij een eventuele verbouwing of herbestemming te behouden.’

De vraag is of aan de aanbevelingen voorbij kan worden gegaan.

BROEDPLAATS DE HAZEWIND

Broedplaatsen

Makers, ondernemers die creativiteit en innovatie voor de stad brengen, vinden in broedplaatsen plek om te groeien, te bouwen en te bedenken. Een goed vestigingsklimaat voor kunstenaars is essentieel voor de lokale economie en cultuursector. Kunstenaars zijn voor hun werk en inkomen vaak afhankelijk van de culturele bedrijvigheid die de stad te bieden heeft en kunnen niet zomaar ergens anders gaan werken.

Gemeente Leiden onderschrijft het tekort aan permanente broedplaatsen en ateliers en zegt zich hier hard voor te zullen maken. Dit wordt in de echter uitwerking niet waargemaakt. Het aanbod krimpt, er is geen uitzicht op meer ruimtes.

Door de druk op ruimte en het tekort aan bescherming van culturele functies, wordt aan plekken ook commerciële of marktconforme invulling gegeven. Hierdoor worden ruimtes onbetaalbaar. Het tekort aan plaatsen wordt soms met tijdelijke ruimtes ingevuld, maar die verdwijnen weer en er blijven nog minder plekken over.

Gemeentelijk vastgoed zou niet moeten worden verhandeld of afgestoten, maar behouden moeten blijven om maatschappelijke en culturele functies te borgen. Het verlies aan ruimte voor broedplaatsen zou moeten worden opgevangen met nieuwe permanente ruimtes. Tijdelijke leegstand kan soms worden ingezet, maar nooit ten koste van permanente vierkante meters.

Betaalbaarheid

Het is van belang broedplaatsen echt betaalbaar zijn en blijven, zodat een brede groep (nieuwe) makers kansen krijgt er te kunnen werken en samenwerken en zo hun maatschappelijke bijdrage kunnen leveren.

Gemeente Leiden zegt in haar [Programmabegroting 2025-2028](#):

‘Cultuur biedt de gelegenheid tot ontwikkelen en ontmoeten, tot genieten en ontdekken. Cultuur moet toegankelijk zijn voor iedereen, ongeacht leeftijd, afkomst, opleiding, herkomst, talent en/of vitaliteit.’

Toegankelijke cultuur en kunst máken kan echter niet als ateliers onbetaalbaar zijn. Als marktdenken en marktconforme contracten sluiten is wat de gemeente voor ogen heeft voor plekken in haar panden, dan gaat er cultuur en kunst verloren. Dan wordt het realiseren van cultuur en kunst ontoegankelijk voor makers in Leiden. Hiermee snijdt de gemeente zich dan in eigen vingers.

Economische waarde van kunst en cultuur in Leiden

Mirjam Hensgens, directeur van Theater Ins Blau, was namens vele makers in Leiden inspreker bij de [Commissie Werk en Middelen op 4 juli 2024](#). Zij besprak de behoefte aan meer makersplekken in Leiden, waaronder broedplaats De Hazewind. In haar betoog noemde ze ook de belangrijke economische en maatschappelijke waarde van makers in Leiden:

BROEDPLAATS DE HAZEWIND

‘Makers en initiatieven zorgen voor de invulling en de verlevendiging van de vele evenementen in de stad. Denk aan de Museumnacht, 3 Oktoberfeesten, Schemerstad enzovoorts. Ze zorgen voor lessen aan amateurs en invulling van gemeentelijke speerpunten, zoals Verwonder om de hoek, Kunst op Recept. Ze treden op op de podia en de festivals die de stad rijk is. En ze zorgen gezamenlijk dat de financiering die gemeente Leiden in deze initiatieven, makers en organisaties stopt, meer dan verdubbeld wordt, want zij halen heel veel financiering uit het land, van de inwoners van de stad, van particuliere fondsen.

Kortom, daar komt heel veel geld door binnen en heel veel plezier voor alle inwoners van de stad. Een stad die leeft en alle inwoners van Leiden met kunst in aanraking brengt.’

Publiek komt ook van buiten Leiden graag op de been voor het werk van vele Leidse makers tijdens de Nacht van Ontdekkingen, voor exposities in Leiden Art Hub, TROEF en De Hazewind zelf, bij lezingen en symposia over kunst bij bijvoorbeeld Studium Generale (VLOED, DORST) en Leiden Art Hub (Kunst aan de Macht).

Publiek komt ook de stad in voor artist talks en performances tijdens bijvoorbeeld Lakenhal Laat, waar Leidse kunstenaars zich kunnen presenteren. Kunstenaars leveren kunst voor de stad op vele plekken en momenten en dragen zo bij aan de lokale economie.

Conclusie en oproep

De – nu al – meer dan 30 makers in broedplaats De Hazewind bieden een verlevendiging en verrijking van het cultuuraanbod in het Cultuurkwartier en in Leiden. Als ze (weer) zouden moeten verhuizen en er geen andere plek voor ze is, is de kans groot dat dat aanbod verloren gaat of dat makers de stad worden uitgejaagd.

Door het wegvallen van makersplekken is het urgenter geworden om nieuwe ruimte hiervoor in Leiden te creëren. Dat kan in broedplaats De Hazewind. De huidige tijdelijke condities zouden moeten worden omgezet in een structurele oplossing. De stappen, zoals in Plan De Hazewind van juni 2024 al genoemd (zie de bijlage), zouden op korte termijn moeten worden gezet, om op tijd concrete invulling te geven aan de urgente behoefte die stad en wethouder zelf ook zien en onderstrepen.

Gezien de, ook door stad en wethouder, onderschreven grote urgentie om meer permanenten en betaalbare broedplaatsen in Leiden te realiseren, hierbij een hernieuwde oproep aan de gemeente om Plan De Hazewind, inclusief deze update, te bespreken. Hiertoe nodig ik ambtenaren, college en raadsleden uit in de broedplaats.

Meer informatie

Jos Agasi
06 4480 2324
jos@agasi.nl

Broedplaats De Hazewind

Extra update – Atelierverslies van 30 procent

Tijdens het schrijven van deze update verscheen op 10 april 2025 een [brief van wethouder Energie, Werk & Inkomen, Vastgoed en Cultuur aan de Commissie Werk en Middelen](#) over het Leidse makersklimaat.

In de brief is een lijst opgenomen van geregistreerde broedplaatsen van de afdeling Vastgoed. Aantallen ateliers in die panden worden deels ook genoemd. Niet genoemd worden het aantal tijdelijke ateliers in gemeentelijke panden met leegstandsbeheer, terwijl dat aantal natuurlijk wel relevant is in het gesprek over makersklimaat en beschikbaarheid van ateliers.

Er wordt bijvoorbeeld voorbijgegaan aan het grote aantal ateliers in broedplaats De Hazewind. De wethouder kent het plan dat hiervoor in juni 2024 is geschreven. De plek wordt ook genoemd in de motie van juli 2024 ‘[Maak werk van makersbeleid](#)’, aanleiding voor de brief.

Er zitten meer dan 30 makers in het pand, verspreid over 17 ruimtes. Er zijn nog 6 plekken leeg. Er zijn dus 23 ateliers. Dat kunnen er met relatief kleine ingrepen meer worden en er kunnen meerdere kleinere creatieve flex-/werkplekken worden gerealiseerd.

In nevenstaand overzicht zijn de cijfers uit de brief bij elkaar gebracht en aangevuld, voor zover kon worden opgevraagd in het veld en voor zover bekend.

Ateliers afdeling Vastgoed	
Haagweg 4	55
Kaasmarktschool	19
Plantsoen 99 A/E	6
Volmolengracht 13, Zandstraat 8/10	13
Ateliers bij Balletschool Caeciliastraat	5
Andere ateliers	
Nieuwplaatz	15
Tijdelijke ateliers via leegstandsbeheer	
Makerscentrale – sluit 1 oktober 2025	22
Noachstraat 2 – situatie onbekend	–
Boshuizerkade 119 – situatie onbekend	–
Oppenheimstraat 2-4 – situatie onbekend	–
Volkshuis – situatie onduidelijk	–
Gravensteen – t.b.v. maatschappelijk + horeca	–
Papegaaisbolwerk	3
Hazewindsteeg	23
Totaal	161

Bij sluiting van de Makerscentrale gaan er 22 ateliers verloren. Als ook ateliers zouden verdwijnen in broedplaats De Hazewind, dan is het verlies 45 ateliers. Dat is bijna 30 procent van het huidige totaal in dit overzicht. Dit raakt een groot aantal makers – veel makers delen ateliers – die dan op straat komen te staan.

BROEDPLAATS DE HAZEWIND

Dit is heel zorgelijk en het leidt tot een acute opgave voor de stad, die in de brief niet wordt genoemd. De brief sluit af met:

‘Met bovenstaande heb ik u geschetst aan welke knoppen een gemeente kan draaien bij de totstandkoming en instandhouding van werkruimte voor makers (ateliers en broedplaatsen). In een volgende raadsperiode kan hier mogelijk verder invulling aan worden gegeven.’

Tot het einde van deze collegeperiode wordt er voor het acute tekort geen oplossing aangedragen. College en raad in de volgende raadsperiode zullen met dit probleem opgezadeld worden.

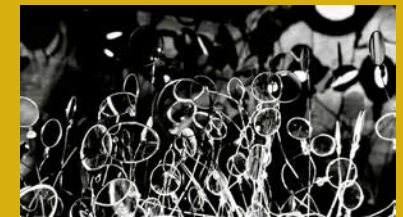
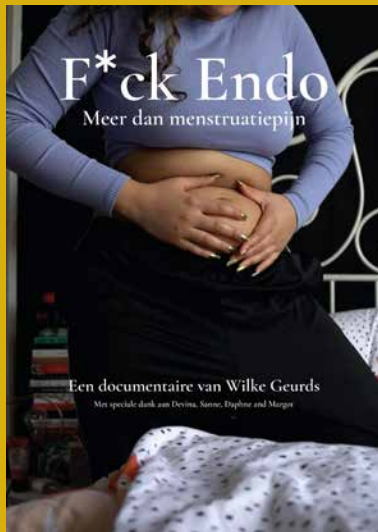
Er zijn mogelijkheden het probleem nu aan te pakken: met broedplaats De Hazewind is het tekort al deels opgelost. Zie ook Plan De Hazewind van juni 2024 in de bijlage.

BROEDPLAATS DE HAZEWIND

... beeldende kunst, fotografie, meubelmaken, videografie, schilderen, boetseren, upcycling, theater, audiovisuele installaties ...

BROEDPLAATS DE HAZEWIND

... kunst op recept, scenografie, muziekcompositie, illustratie, grafisch ontwerp, goudsmiden, AI onderzoek ...

BROEDPLAATS DE HAZEWIND

... decorontwerp, recycling, audiovisuele performance, taallessen, poëzie, interactieve kunst, videokunst ...

BROEDPLAATS DE HAZEWIND

VLOED

DORST
expositie

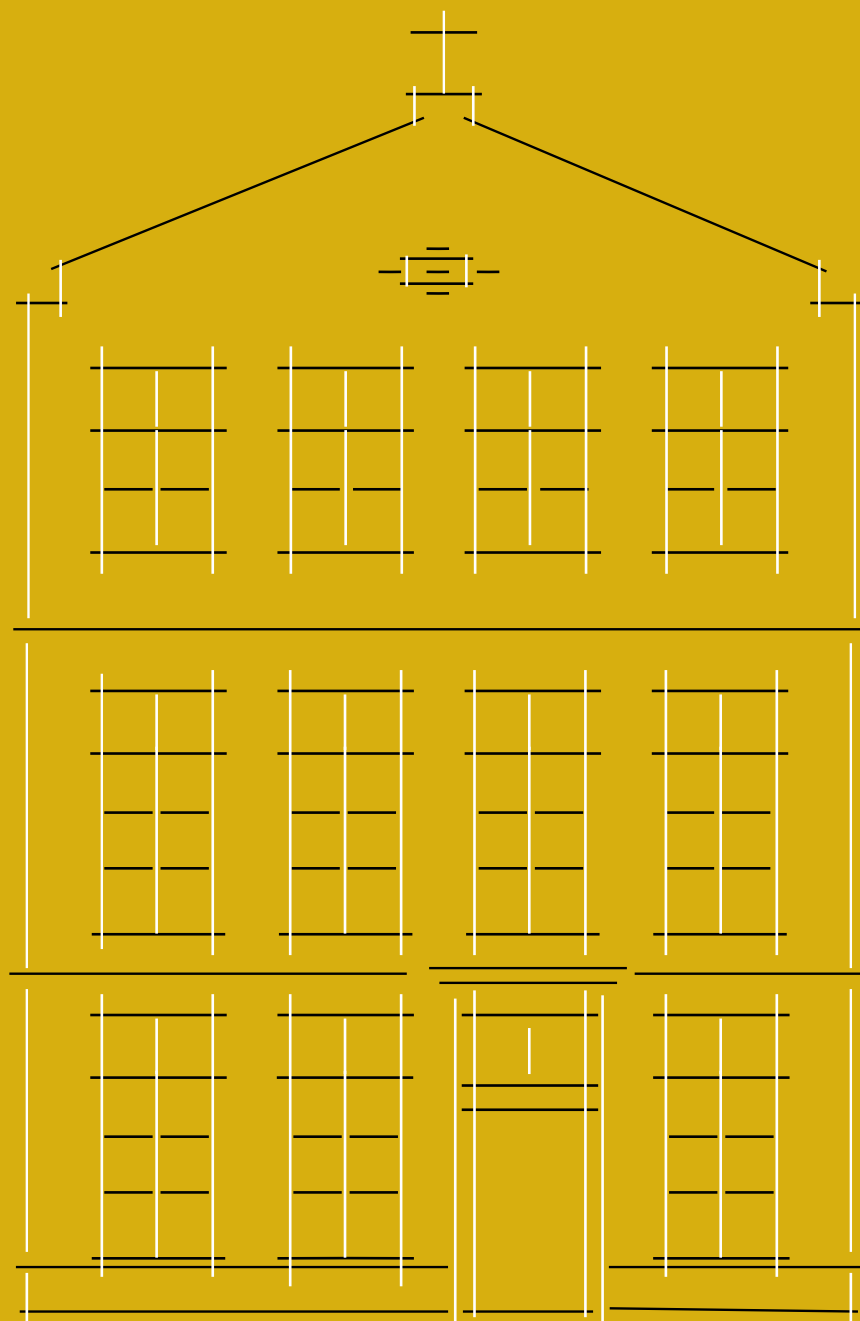
8-30 maart
elke zaterdag en zondag
12.00-17.00 uur

Atelier Agasi
Caeciliastraat - achter
de Leidse Schouwburg

vloed.nu/dorst

... kunst in de openbare ruimte, exposities, acroyoga, tekenen, schrijven, kunsteducatie, decorbouw ...

BROEDPLAATS DE HAZEWIND

BIJLAGE
Plan De Hazewind – juni 2024

DE HAZEWIND

Jos Agasi
Leiden, juni 2024

**EEN NIEUWE MAKERSPLAATS IN HET CENTRUM VAN
LEIDEN MET BETAALBARE ATELIERSEN WERKPLEK
VOOR KUNSTENAARS EN CREATIEVE MAKERS, DIE
HET CULTURELE VELD IN LEIDEN VERRIJKEN.**

De Hazewind richt zich op professionele makers in de beeldende kunst, muziek, theater, mode, design, letteren, games, film, dans, innovatieve creatieve technologie of een mix van deze kunstvormen.

Het is een plek waar makers werken en elkaar kunnen inspireren, maar ook een plek die de samenwerking aangaat met de Leidse Schouwburg en zich openstelt voor de buurt.

De Hazewind is het plan om een nieuwe makersplaats in Leiden te creëren* in het gebouw dat grenst aan de Oude Vest, Hazewindsteeg en Caeciliastraat. Hier kunnen betaalbare werkplekken, ateliers, studio's voor Leidse makers komen. Hier kan een centrum ontwikkelen waar vernieuwende kunst en cultuur ontstaan en bloeien, hier kunnen ontdekkingen worden gedaan.

Het wordt een inspirerende plek vol kruisbestuivingen, ontmoetingen, samenwerking en verbinding. Het is de goede buur van de Leidse Schouwburg en Museum Boerhaave, het nodigt de buurt uit om op de koffie te komen, het is een verrijking voor de hele stad.

* Een nieuwe creatieve plek 'creëren' moet eigenlijk gelezen worden als 'behouden en versterken'. Er werken momenteel immers al creatieve makers in het pand.

ACHTERGROND

‘De Hazewind’ is de naam van een brouwerij die tot het begin van de achttiende eeuw in Leiden aan de Oude Vest stond, waar nu de Leidse Schouwburg staat. De brouwerij komt waarschijnlijk aan deze naam omdat de eigenaar in het familiewapen een hazewindhond had staan.

Het pand, dat grenst aan de Oude Vest, Hazewindsteeg en Caeciliastraat, is in het verleden gebruikt als Volksuniversiteit Kunst en Onspanning, in de volksmond K&O, en later als cursuscentrum door BplusC. De vele ruimtes in het pand zijn decennia lang gebruikt door cursisten en makers, die er op laagdrempelige wijze kennis konden maken met kunst en cultuur. Er werd geleerd te werken in diverse kunstvormen, zoals keramiek, schilderen, grafische kunst, beeldhouwen en er werd kennisgemaakt met lifestyle activiteiten zoals yoga. De Kapelzaal in het pand is gebruikt voor theater, kleinkunst, cabaret, lichte muziek en lezingen voor een brede doelgroep.

Door de gemeente Leiden wordt onderzoek gedaan naar de mogelijkheid om de muziektak van BplusC, die nu gevestigd is op locaties Rapenburg en Qbus-gebouw, inclusief programmerende partijen in die panden, te verplaatsen naar het pand. Een eerste inschatting van de verbouwingskosten voor een nieuwe muziekschool bedroeg ruim 7 miljoen euro. Er is al veel geld gestoken in het maken van een programma van eisen. Daaruit is gekomen dat de kosten veel hoger zullen zijn dan de geraamde 7 miljoen. De directeur van BplusC schrok ervan, zei ze op 9 juni jl. op Sleutelstad Radio.

Op 15 april jl. verscheen het ‘Verslag bewonersavond Muziekschool Hazewindsteeg 15 april 2024’ van de gemeente Leiden. Daarin is te lezen: ‘(...) De gemeente is echter tot de conclusie gekomen dat de verbouwing zeer ingrijpend is om het programma te laten passen op de locatie en dat de bouwkosten veel hoger zijn dan eerder voorzien. Er is daarom een tussenstap ingelast. Het doel was namelijk dat het afstoten van 2 panden en het samenbrengen van een muziekschool in 1 pand een kostenbesparing zou opleveren.

De gemeente gaat nu onderzoeken of de kosten lager kunnen blijven door andere oplossingen. Er is meer tijd nodig om dit uit te zoeken om een zorgvuldige afweging te kunnen maken. (...)’

In dit verslag staan ook zorgen van omwonenden over de komst van een muziekschool. Deze zorgen betreffen extra verkeersbewegingen in de buurt, geluidsoverlast en overlast door extra fietsparkeren.

Momenteel is het pand in gebruik als plek voor zo’n zestien kunstenaars, makers en creatieven in elf ruimtes. Zij hebben allen een rustige, overzichtelijke praktijk van beeldende kunst maken, theater maken, yogalessen en -activiteiten organiseren, fotografie, innovatieve AI-toepassing ontwikkelen, schrijven, Kunst op Recept Leiden, upcycling-ontwerp, artistieke lezingen geven, om maar enkele te noemen. Zij gebruiken een ruimte via Ad Hoc Zakelijk Beheer en dragen zo bij aan het leegstandsbeheer. Ad Hoc heeft hiertoe een contract met gemeente Leiden.

Deze constructie is er een van ‘permanent tijdelijke’ aard. De condities voor gebruikers zijn niet duurzaam en geven geen zekerheid. Er is een opzegtermijn van slechts vier weken. Makers kunnen hierdoor niet investeren in de ruimte of het onderhoud van het gebouw, omdat telkens onzeker is of het contract plots zal worden beëindigd. Hoewel makers deze overeenkomst aangaan, hebben zij vaak geen andere keuze, omdat er in Leiden onvoldoende betaalbare atelier- en werkruimte is voor kunstenaars en makers.

MAKERS ZIJN OP ZOEK EN LEIDEN ZOEKT MAKERS

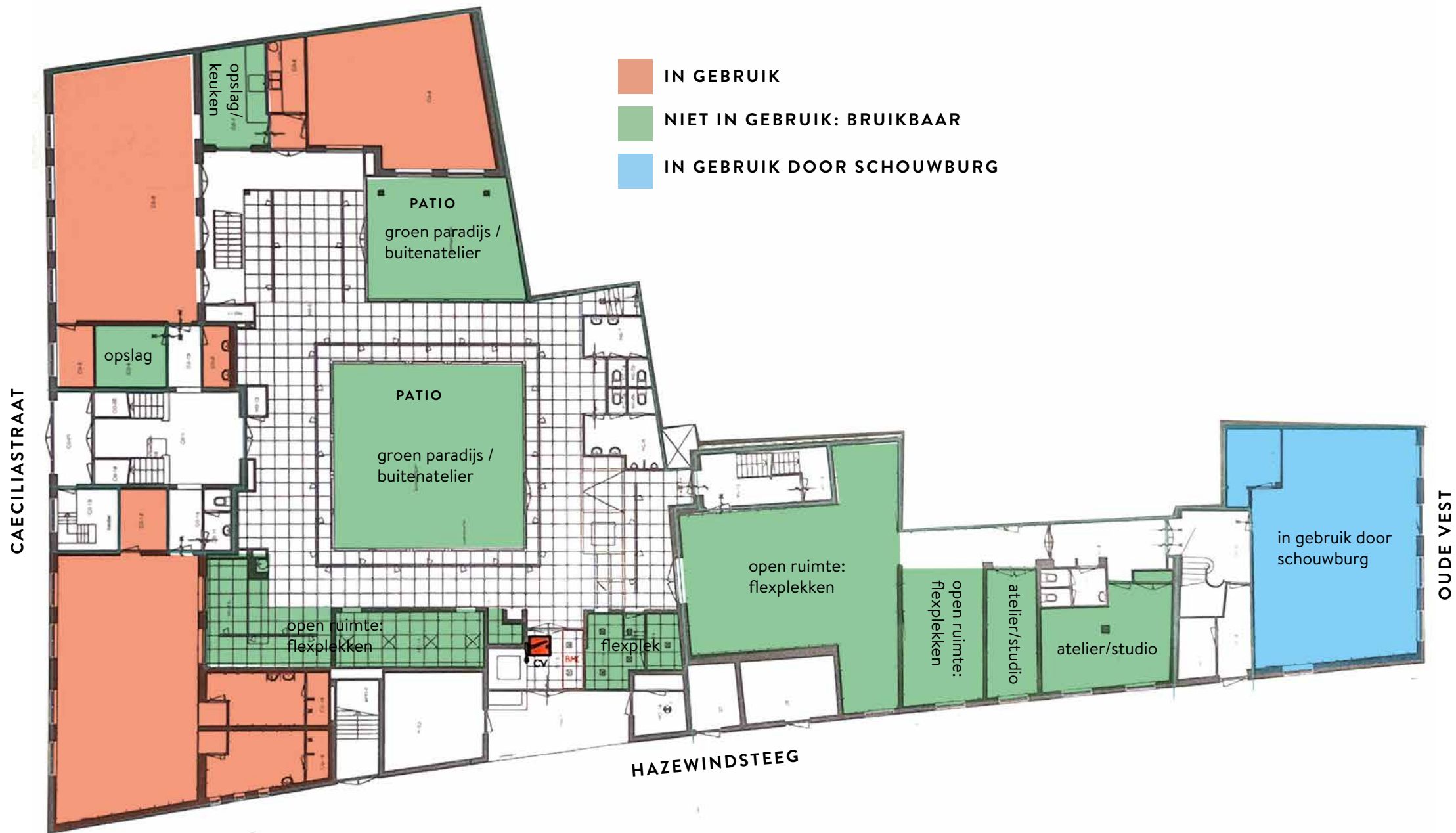
De afgelopen weken heb ik gesprekken gevoerd met creatieve makers, kunstenaars en culturele organisaties in Leiden. Daar komt uit naar voren dat er directe behoefte is aan creatieve makersplekken in Leiden.

- Theater Ins Blau moet de kazerne waar ze antikraak in zitten zeer waarschijnlijk dit jaar verlaten. Ins Blau heeft al een plan ingediend voor het duurzaam gebruik van het leegkomende Volkshuis, maar stuit op gemeentelijke bezwaren. Ins Blau is geïnteresseerd om te kijken naar gebruik van ruimtes in pand De Hazewind.
- Andere makers die nu in ruimtes zitten van de Brandweerkazerne Gooimeerlaan komen ook op straat te staan.
- Zeker vijf gebruikers die dit jaar uit de Kaasmarktschool moeten voor de verbouwing zoeken dringend een atelier. Terugkeer over enkele jaren is wellicht mogelijk, maar tegen welke prijs is nog geheel onduidelijk. Meerdere makers hebben mij al benaderd om te kijken of er ruimte is in het pand.
- De Nieuwplaats heeft een permanente wachtlijst van makers die een plek zoeken.
- De Academie van Leiden, die Leidse makers samenbrengt om te leren en te delen, heeft momenteel een antikraak-plek in gebruik, maar zal daar zeker uit moeten. Zij zouden geïnteresseerd zijn om in het pand te werken.
- De Makerscentrale is een tijdelijke plek, die waarschijnlijk in 2025 verlaten zal moeten worden. Hierin huist onder andere ook PS Theater, die dan weer op straat komt te staan. PS Theater is geïnteresseerd om mogelijkheden in het pand te bekijken.

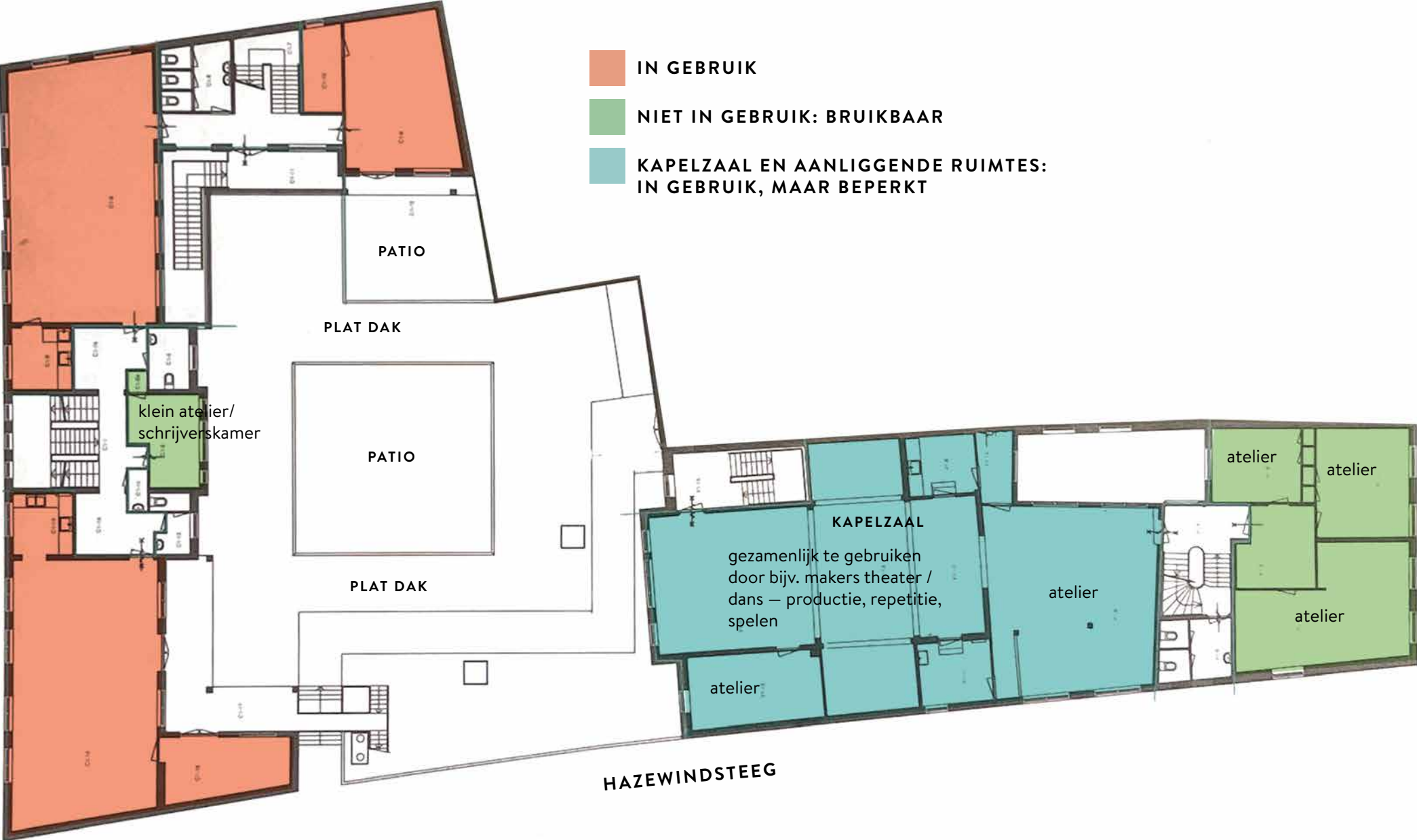
- Andere makers die nu in de Makerscentrale zitten komen ook op straat te staan.
- In meerdere panden en makersplekken, waaronder het pand zelf, zitten jonge Leidse makers die net zijn afgestudeerd of gaan afstuderen aan kunstacademies, op een klein plekje tezamen. Zij geven aan de ambitie te hebben om te groeien en in Leiden te blijven om kunst voor de stad te maken. Dat kunnen ze alleen op betaalbare plekken die er nu in Leiden niet zijn. Zij kunnen niet de €850 per maand betalen zoals bijvoorbeeld SWO vraagt voor plekken op Haagweg 4 en Olga. De Hazewind kan deze plek worden, waar jonge makers betaalbaar kunnen starten én doorgroeien en zo voor Leiden van waarde kunnen blijven.

Momenteel zijn in pand De Hazewind elf ruimtes in gebruik. Er is potentie om zeker nog twaalf ruimtes in te kunnen zetten voor makers. Deze ruimtes zijn nu niet in gebruik, terwijl die wel gebruikt kunnen worden – een niet duurzame situatie. Op bijgaande plattegronden zijn de ruimtes aangegeven.

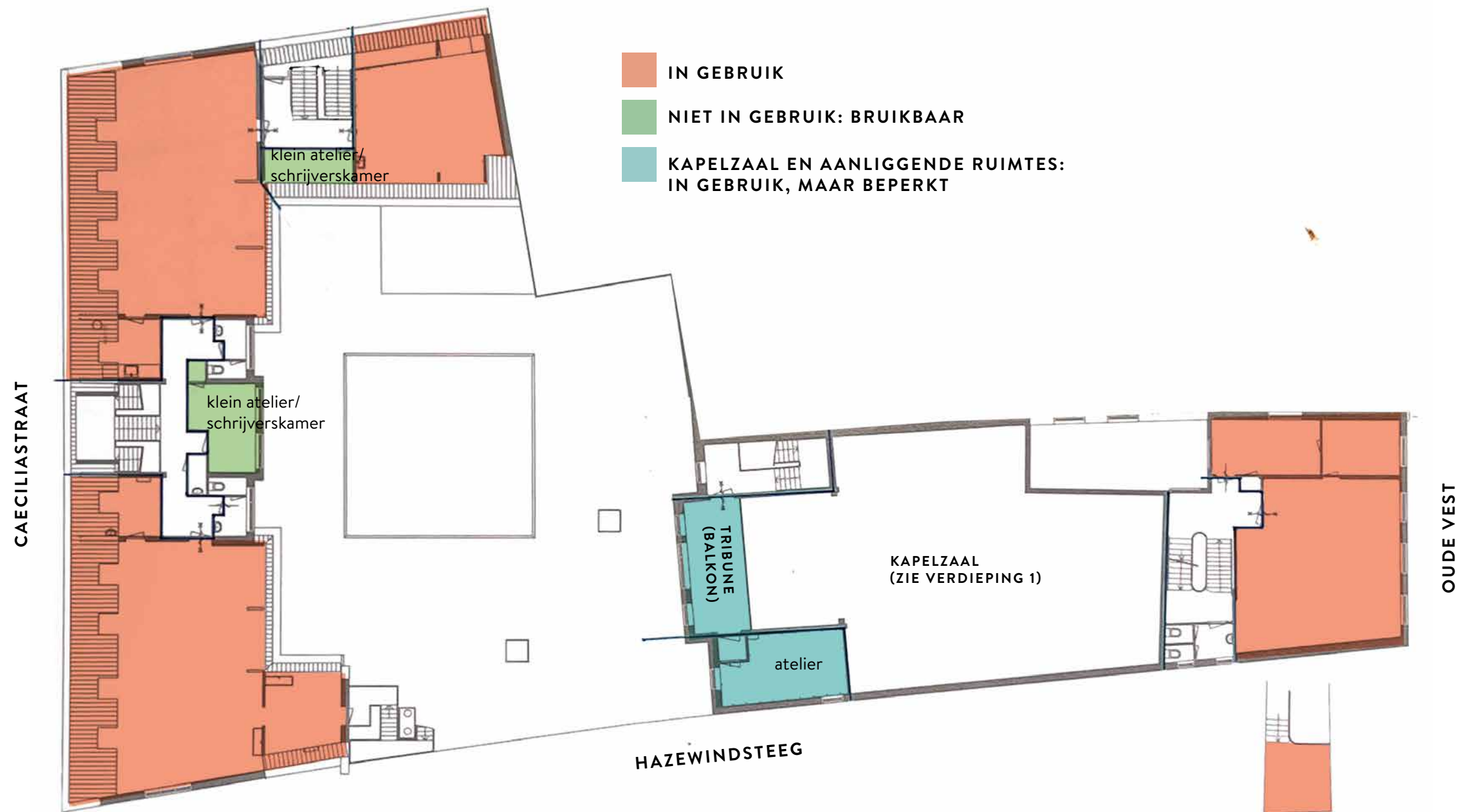
DE HAZEWIND – BEGANE GROND

DE HAZEWIND – VERDIEPING 1

DE HAZEWIND – VERDIEPING 2

CAECILIASTRAAT

- IN GEBRUIK
- ONBRUIKBAAR, EVT. OPSLAG

HAZEWINDSTEEG

OUDE VEST

SAMENWERKING MET DE LEIDSE SCHOUWBURG

De Hazewind kent verbindingen met de Leidse Schouwburg, al was het maar omdat er op meerdere plekken deuren zijn tussen de panden. In het muziek-schoolplan wil de Leidse Schouwburg in het pand nieuwe horeca realiseren. In De Hazewind kan dit worden opgenomen, wat tot kruisbestuiving van creatieve makers met de schouwburg kan leiden. Dans, theater, decorbouw, tekstschrijven, beeldende kunst en andere kunstvormen rijmen goed met de activiteiten in het theater dat de Leidse Schouwburg is. Artistieke inspiratie kan heen en weer vloeien, soms zelfs letterlijk door de deuren die de panden met elkaar verbinden. Er lijken bij de Leidse Schouwburg ook wel krachten te zijn die een dergelijke verbinding zien zitten, wellicht ook boven de verbinding met een muziekschool.

De Leidse Schouwburg, Goudse Schouwburg en Kunstmin Dordrecht werken samen in de Theaterdelta Zuid-Holland om stappen te zetten richting producerende theaters. Door samen te coproduceren en extra activiteiten te ontwikkelen kunnen ze nieuw publiek bereiken, bestaande publieksbanden versterken en van elkaar leren. Het biedt ze de mogelijkheid om meer verbinding te maken met de eigen stedelijke omgeving door programmering die ingaat op maatschappelijke thema's die spelen in een middelgrote stad in Zuid-Holland. De Hazewind kan voor dit initiatief worden ingezet door bijvoorbeeld de Kapelzaal te gebruiken als repetitie- en speelruimte. Dit levert ook kruisbestuiving op met andere makers in het pand.

THEATER, DANS

De Kapelzaal is een goede ruimte om door door partijen als PS Theater, Ins Blau, DansBlok, Kassett en andere theater- en dansmakers gezamenlijk te worden gebruikt voor het ontwikkelen van producties, voor repeteren, talentontwikkeling en dergelijke. De directe verbinding als buur van de Leidse Schouwburg maakt dat jonge makers ook snel deze link kunnen leggen en er nieuwe samenwerkingen kunnen ontstaan. Kleine try-outs van voorstellingen

kunnen ook in de Kapelzaal plaatsvinden. De zaal een plek kunnen worden zoals de kazerne nu is voor Ins Blau. De zaal zou ook kunnen worden verhuurd aan derden voor culturele activiteiten. Het zou in elk geval goed zijn als er van een mooie zaal als deze veel gebruik wordt gemaakt.

VERBETERING VOOR DE BUURT

De buurt kan er van vooruit gaan omdat makers in hun omgeving actief zijn, het pand in beweging brengen. De stegen rondom het pand kunnen worden verbeterd door aan de buitenkanten te laten zien wat er binnen gebeurt. De makers kunnen ook de omgeving en de stad betrekken bij hun werk, door kunst te maken voor wijken in Leiden, inclusief het cultuurkwartier. Er kunnen kleinschalige cursussen worden georganiseerd, er kunnen open dagen zijn. Het pand is er geschikt voor vanwege de publieke functie die het altijd heeft gehad en nu weer kan krijgen.

MAAK VAN DE HAZEWIND DE MAKERSPLEK, EXPERIMENTELE RUIMTE ÉN ONTMOETINGSPLEK IN HET CULTUURKWARTIER

De activiteiten van de creatieve makers in De Hazewind zullen bijdragen aan een levende cultuur in de stad. Ze zijn ook specifiek een aanwinst voor de leefbaarheid en levendigheid in het cultuurkwartier. Het pand ligt er centraal in. Als makers een vaste plek hebben maken ze kwalitatief beter werk omdat ze kunnen investeren in hun atelier. Ze bereiken ook meer doelgroepen als ze vanuit een goede plek hun werk kunnen doen. Ze dragen ook bij aan de stad van ontdekkingen door hun innovatieve ideeën en creatieve producties. Momenteel worden in het pand decors ontworpen en gemaakt voor Leidse producties die in de Leidse Schouwburg, het Pesthuis en elders gaan spelen.

LEIDSE AMBITIES VOOR DE TOEKOMST

In dit plan wordt De Hazewind permanent ingezet als betaalbare plek voor creatieve makers, die werken in de culturele sector in Leiden. Het zijn makers in de beeldende kunst, muziek, theater, mode, design, letteren, games, film, dans, innovatieve creatieve technologie of een mix van deze kunstvormen.

In Leiden is niet alleen urgente behoefte aan plekken voor deze makers. De behoefte voor de toekomst wordt ook aangegeven door meerdere partijen die in de stad de waarde van levende cultuur zien en uitdragen:

- Partijen GroenLinks, PvdA, SP en SVL zeiden in 2022 al dat Leiden zou moeten investeren in een beter makersklimaat. Zij vinden broedplaatsen een belangrijke schakel voor de Leidse kunst en cultuur, maar zijn er maar weinig geschikte plekken in de stad.
- De Wethouder van Cultuur zei vorig jaar te ambiëren dat Leiden in 2033 de titel ‘Culturele Hoofdstad van Europa’ zal dragen.
- Centrummanagement Leiden bracht recent een plan uit waarin zij zeggen deze ambitie te delen.
- Cultuurkwartier Leiden heeft een aantal kernwaarden:
 - Streven naar een levendige cultuur passend bij de schaal van het gebied
 - Toekomstgericht werken met een focus op innoveren
 - Ruimte voor creativiteit
 - Ruimte voor jong talent en jonge makers
 - Jong en oud moet zich thuis voelen en er geïnspireerd raken
- Het broedplaatsoverleg dat in Leiden plaatsvindt onderschrijft het belang van duurzame oplossingen voor de realisatie van betaalbare makersplekken.

Leiden is trots op de C6, de grote culturele instellingen in de stad, en ondersteunt deze van harte. Deze instellingen zorgen samen voor een hoogwaardig cultureel aanbod. Deze partijen kunnen echter niet zonder de makers die van onderaf, van binnenuit en van buitenaf in Leiden werk kunnen maken dat zij bij de C6 kunnen tonen. Deze denkfout wordt in Leiden al heel lang gemaakt. Nu is de kans om dit te herstellen en duurzaam te realiseren. Dit zijn ook de geluiden die vanuit de nieuwe Cultuurtafel Leiden klinken:

- De Cultuurtafel Leiden heeft als eerste doelen om cultuureducatie en -participatie van jong tot oud te versterken, om te zorgen dat er een investeringsprogramma komt dat recht doet aan het profiel van Stad van Kennis en Cultuur, en om samen met de gemeente tot een nieuwe subsidiesystematiek te komen. Daarnaast wil de Cultuurtafel Leiden meer aandacht voor levende cultuur, naast de bestaande aandacht voor historie en erfgoed, en moet de cultuursector gelijkwaardiger en toegankelijker voor iedereen worden.

De Cultuurtafel Leiden bestaat momenteel uit vertegenwoordigers van Leidse Schouwburg-Stadsgehoorzaal, Theater Ins Blau, Pieterskerk Leiden, Museum De Lakenhal, Cultuurfonds Leiden, Nobel, BplusC, De Veenfabriek, Leiden International Film Festival, ROEM, ARS, Wibar en Theater de Generator.

Voor het realiseren van de ambitie om Culturele Hoofdstad van Europa te worden in 2033 is nu het moment om sterk in de zetten op het bouwen aan die culturele stad. Het kunst- en cultuurklimaat groeit niet vanzelf, maar daarop kun je nu inzetten. Voor het aanjagen van eigentijdse levende cultuur, waar nieuwe verbindingen ontstaan, ook met de creatieven in de wetenschap, zijn meer ruimte en middelen nodig.

ONTDEKKINGEN – KUNST EN KENNIS

De huidige makers in het pand zijn in Leiden actief en dragen bij aan het culturele klimaat van de stad. Velen zijn betrokken bij en werken samen met andere culturele initiatieven en organisaties in de stad, zoals Museum de Lakenhal, de Leidse Schouwburg, de Stadsgehoorzaal, Universiteit Leiden, PS Theater, ROEM, Troef, SPOT, de Universiteitsbibliotheek, Leiden & Partners, Nacht van Ontdekkingen en EST Art Foundation.

De makers zijn buiten Leiden ook actief. Zij werken in binnen- en buitenland, op festivals, evenementen aan exposities en andere projecten. Ze organiseren zelf activiteiten in en buiten de stad, zoals festivals, manifestaties, exposities, lezingen en artist talks. De ervaringen van buiten Leiden nemen ze mee de stad in.

Ze hebben de wens hier in Leiden zich te ontplooien. Er zijn ervaren kunstenaars en makers en ook jonge talenten die net zijn afgestudeerd en zich afvragen of ze in Leiden willen blijven. De prijs van ateliers doet ze uitkijken naar elders, maar vooral de beschikbaarheid en het gebrek aan samenwerking en makersklimaat zit ze in de weg om zich hier blijvend te vestigen.

MEER DAN DE SOM DER DELEN

Niet alleen kunnen makers hun werk goed doen op een goede plek, ook kunnen ze meewerken aan het verbeteren van het pand als ze de zekerheid en ruimte krijgen te investeren. Gereedschappen, techniek, voorzieningen in het pand die ze aanbrengen kunnen gedeeld worden met andere makers en gebruikers, zodat de rijkheid aan mogelijkheden groeit. Er kan meer ruimte voor experiment ontstaan, de sleutel tot groei. Plekken waar dit in Leiden goed mogelijk is zijn zeer schaars. De Hazewind kan hierin de belangrijke rol spelen die nodig is om nieuw uitdagend werk te kunnen maken.

VERDUURZAMING EN CULTURELE WAARDERING

De verduurzaming van panden is een grote kostenpost voor de stad, zeker als het gaat om oude gebouwen. De bijzondere panden behouden voor de stad is echter een uitdaging met een hoger doel dan alleen een financieel doel. Behoud is goed en mooi en bewoners van Leiden kunnen trots in deze panden komen om mooie dingen te maken, te doen en te beleven. Dat is van waarde, zeker nu cultuur meer en meer onder druk staat. Leiden heeft hier kansen.

Pand De Hazewind zal net als de andere panden ook moeten worden verduurzaamd, zeker op termijn. Het is echter, zelfs in de huidige staat al geschikt om direct als creatieve makersplek te kunnen functioneren, waarmee de stad meteen verrijkt wordt. Door de huidige ‘ad hoc’ situatie met Ad Hoc om te zetten in een permanente situatie kan het pand verbeterd worden en zal de buurt eromheen ook vooruit gaan.

CULTURELE PROGRAMMERING, GROENE PARADIJSJES EN HET KUNST-LICHTWERK

In het pand kunnen kunstexposities worden georganiseerd. Er zijn ook ruimtes waar andere activiteiten kunnen worden geprogrammeerd, zoals licht- en videokunst, vertoning kunstfilms, presentaties en lezingen, ook in samenwerking met wetenschappers. Kennis en cultuur kunnen in dit pand samenkomen. Het gebouw zou verder verbonden kunnen worden met de buurt, het cultuurtkwartier, de stad, door in de patio's ook een kopje koffie te kunnen drinken en zo in contact te komen met de makers. De tuintjes kunnen tot kleine groene paradijsjes worden gemaakt, waar munt groeit voor verse thee.

Het verwaarloosde ‘kunst-lichtwerk’ van kunstenaar Matthijs van Dam, dat sinds september 1980 aan het pand in de Hazewindsteeg hangt, zou (in overleg met de erven van de kunstenaar) door Leidse makers opgeknapt en gemoderniseerd kunnen worden om zo de Hazewindsteeg weer meer aanzien te geven en te verfraaien, met een veiliger uitstraling als resultaat.

STAPPEN OM TE ZETTEN

Gemeente Leiden kan met geringe investeringen pand De Hazewind bijna per direct inzetten als makersplaats met toekomst. Het omzetten van de ongewenste leegstand-situatie met de tijdelijke contracten in een permanente oplossing zorgt voor een duurzame aanwinst voor de stad, waar makers goed kunnen werken en maken, waar kunst en cultuur ontstaan, waar ontdekkingen worden gedaan.

In de permanente constructie is waarborgen voor betaalbaarheid een zeer belangrijk punt: andere opties in de stad zijn immers voor heel veel makers steeds te duur.

Gezien de noodzaak om de schaarste in het Leidse ruimte-aanbod op te lossen, zodat makers die nu op straat komen te staan een plek kunnen vinden, is het goed als Leiden op zo kort mogelijke termijn stappen zet.

Graag ga ik met gemeente Leiden, bestaande en toekomstige partijen in gesprek om de stappen te bespreken om tot spoedige realisatie van De Hazewind te komen.

PERSOONLIJKE NOOT

Als beeldend kunstenaar heb ik, voorheen in collectief Blauwe Uur en nu vooral autonoom, artistieke bijdragen mogen leveren aan Leidse festivals, evenementen, exposities, voorstellingen en andere mooie culturele initiatieven.

Momenteel ben ik in de De Hazewind gezegend met betaalbare en goede atelier-ruimte, die elders in Leiden moeilijk te vinden is. Ideaal is het nu echter zeker niet vanwege de onzekerheid over de toekomst van het pand.

*Tijdens het schrijven van dit plan ben ik decors aan het ontwerpen en maken voor Leidse theaterproducties die gaan spelen in de Leidse Schouwburg en in het Pesthuis. Recent heb ik er met medewerking van meerdere Leidse makers het kunstwerk *The Cloud* gemaakt, dat in het nieuwe Gorlaeus Gebouw op het BioScience Park hangt. Daarnaast vinden er in mijn atelier lezingen en artist talks plaats over hedendaagse kunst voor bijvoorbeeld makers van de Academie van Leiden. Afgelopen week vonden er atelierbezoeken plaats voor een grote groep master studenten van het internationale project *Connected by Water* in samenwerking met het Leidse project *VLOED*.*

Niet alleen heb ik de ambitie nog veel meer kunst te creëren voor Leiden en om betekenisvolle samenwerkingen aan te gaan, vooral ook wil ik kennis, kunde, creativiteit en inspiratie delen met de makers van de stad. Het schrijven van dit plan zie ik als een manier om voor de stad iets terug te doen en om andere makers te kunnen helpen bij het opzetten van hun kunstenaarspraktijk. Duurzame, inspirerende, betaalbare plekken tot stand brengen is een kans die ik zie voor de stad. Als Leiden dit snel oppakt, kan het ook op korte termijn worden gerealiseerd.